

לחץ והתמודדות אצל מפוני חבל ימית

יוסף טוביאנה, פרופ' נח מילגרם והרצל פלח
מגמות, כרך ל"א, 1988, עמ' 82 – 65.

עקירה-מאונס של אנשים מבתיהם והתיישבותם מחדש במקום אחר היא תופעה נפוצה מצערת בעולם: שיקום עירוני, הכרוך בהריסתן של שכונות ותיקות, או דיכוי פוליטי הגורם להגירתם הכפויה של אנשים ממולדתם למדינה אחרת, מהווים מקור ללחץ נפשי לקבוצות רבות ולאין-ספור אנשים בכל היבשות. נמצא כי לניתוק הקשה מהסביבה המוכרת ולאילוץ ליצור קשרים בסביבה הזרה ואף עוינת יש השפעות הרסניות. בעקבות מסקנה זו, התפתחה ספרות ענפה על התערבות במשבר ברמה הראשונית, השניונית והשלישונית. מגמת המחקרים היתה לאתר דרכים לשיפור התמודדותם של אנשים במשבר עקירה – התיישבות מחדש. המאמר הנוכחי מדווח על הסתגלותה של קבוצת מפונים זמן קצר לאחר פינויים מבתיהם ועל הקשר בין הסתגלות זו לגורמים פנימיים ובין-אישיים, העשויים לבלום תגובות לחץ שליליות.

בפרק האחרון – המבוסס בחלקו על הממצאים ובחלקו על התרשמויות אישיות של החוקרים – מוצגת הטענה שהמוסדות הנוגעים בדבר – פקידי הממשל, עובדי התקשורת, ובמיוחד אנשי מקצוע בתחום בריאות הנפש – לא טיפלו די הצורך בבעיותיהם הנפשיות ובמצוקתם הרגשית של המפונים. טענה זו מועלת בתקווה להגביר את המודעות של אנשי המקצוע כלפי קבוצות פגיעות בעלות סיכון גבוה "לזכות" ביחס ציבורי ומקצועי אדיש ואף עויין.

פינוי ימית

המתנה והפינוי: מצבי לחץ והתשה.
השערות המחקר: המחקר נערך חודש לאחר הפינוי. נבדקו הנושאים הבאים:
היקף תגובות הלחץ עליהן דיווחו התושבים הוותיקים והחדשים במשך תקופת המתנה הארוכה ומיד לאחריה.
הקשר בין היקף תגובות הלחץ להיעדר תיכונן-מראש של התיישבות חליפית.
הקשר בין תגובות לחץ לבין היעדר ליכוד חברתי.
הקשר בין היקף תגובות הלחץ לבין אופי היעדים המקוריים להתיישבות, חשיבותם ומידת הגשמתם.
הקשר בין היקף תגובות הלחץ לבין אופי מערכות התמיכה ועוצמת התמיכה בתקופת התיישבות המקורית ובתקופת המתנה לפינוי.

שיטות המחקר:

● אוכלוסיית המחקר.

● כלי המחקר.

ממצאים ודיון:

● המצוקה הנפשית בתקופת המתנה.

● המצוקה הנפשית לאחר הפינוי.

● מידת הפסיכופתולוגיה של המתיישבים.

● תיכונן-מראש וליכוד חברתי בקרב הוותיקים.

● ממדי התמודדות אחרים.

● יעדי התיישבות בימית והקשר בין הגשמתם ומידת חשיבותם לבין תגובות לחץ.

● מערכות תמיכה ומשמעותן.

● מסקנות.

זוית אישית: המלצות להתערבות יעילה במצבי משבר.
מוצגות כאן מספר הצעות באשר לגיוס וניצול יעיל של משאבים להתערבות במצבי משבר. הצעות אלה מבוססות בחלקן על ממצאים שהתקבלו במחקר הנוכחי ובחלקן על התרשמויות מקצועיות ואישיות של המחברים מן ההתרחשויות הציבוריות סביב האירוע של פינוי ימית. התרשמויות אלה מבוססות על קריאה בעיתונים, צפייה בטלוויזיה, השתתפות בכנסים מקצועיים וכו'.

● תפקיד הממשלה: כנות במצב עמום.

● תפקיד אמצעי התקשורת: משפט אופי ללא עדים וללא עדות מומחים.

● תפקיד המוסדות ואנשי המקצוע בבריאות הנפש.

● האשמת הקורבן במשבר הציבורי.